

Utformningen av konfessionella inslag – en vägledning

Sedan vi fick en ny skollag har frågan om konfessionella inslag varit uppe vid många inspektioner av skolor och förskolor. Skollagen gör åtskillnad mellan undervisning och utbildning. För skolan innebär detta i princip lektioner respektive övrig skoltid – se nedan. I förskolan är denna åtskillnad dock inte lika tydlig. Skollagen stipulerar att fristående skolor och förskolor inte får ha konfessionella inslag i undervisningen, men väl i övriga delar av förskole-/skoldagen, den s.k. utbildningen, förutsatt att deltagandet är frivilligt.

7 § Undervisningen vid fristående skolor, fristående förskolor och fristående fritidshem ska vara ickekonfessionell. Utbildningen i övrigt vid fristående skolor, fristående förskolor och fristående fritidshem får ha en konfessionell inriktning. Deltagandet i konfessionella inslag ska vara frivilligt.

Problematiken kring konfessionella inslag har varit legio sedan lagen trädde i kraft. En bidragande orsak är att begreppet ”konfessionell” aldrig definierades av lagstiftaren. Från Kristna Friskolerådets sida har vi därför haft omfattande diskussioner med såväl svenska skolmyndigheter som internationella experter på frågor om mänskliga rättigheter, om hur man ska förhålla sig till konfessionalitetsbegreppet. Utifrån de slutsatser vi dragit vill vi här ge vår syn på hur man kan navigera.

Vad gäller skolor så har Skolinspektionen, efter att initialt ha gjort mycket skiftande bedömningar, varit nöjda om skolorna haft en avgränsning mellan undervisning å ena sidan och utbildning (där konfessionella inslag kan förekomma) å andra sidan. På förskolesidan, där kommunerna är tillsynsmyndighet, är det däremot fortfarande enorma skillnader i bedömningarna. Erfarenheten från olika kommuner visar att kunskapen om förarbetena till skollagen generellt är låg hos de kommunala inspektörerna. Detta gör att en del av dem tolkar lagtexten mycket snävt. Ogrundad kritik från inspektörer har ibland lett till att förskolor tonat ned sin kristna profil. Detta är inte i linje med lagstiftningens intention och står i direkt strid mot de internationella konventioner om mänskliga rättigheter som Sverige undertecknat.

Ur Europeiska konventionen om skydd av de mänskliga rättigheterna
ARTIKEL 2 Rätt till undervisning
Ingen får förvägras rätten till undervisning. Vid utövandet av den verksamhet som staten kan ta på sig i fråga om utbildning och undervisning skall staten respektera föräldrarnas rätt att tillförsäkra sina barn sådan utbildning och undervisning som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse.

Det är framför allt tre frågor/problem som kommer upp vid bedömning av konfessionella inslag:

1. Vad är konfessionella inslag?
2. Vad är undervisning i förskolan?
3. Är de konfessionella inslagen frivilliga?

1. Vad är konfessionella inslag?

En avgörande fråga är vad konfessionella inslag är. Skollagen definierar inte begreppet. Skolverket talar däremot i sin juridiska vägledning ”Mer om...” ang. fristående skolor om konfessionella inslag som aktiviteter av bekännelsekaraktär, t.ex. att aktivt delta i bön. Men man menar vidare att det kan vara naturligt att alla barn/elever är närvarande vid kortare sådana inslag utan att de själva deltar, i t.ex. bön för maten. Läs gärna hela Skolverkets text i ämnet.

Hur är det med kristna sånger och bibelberättelser? Rent kunskapsinhämtande, som vid bibelberättelser, måste förekomma vid alla förskolor och skolor, inte bara religiösa, om Skollagen ska följas. Se exempelvis läroplanens innehåll för religionsämnet i grundskolan. I centralt innehåll för årskurs 1-3 står det t ex: *”Några berättelser ur Bibeln och deras innebörd samt några av de vanligaste psalmerna.”* Det innebär att detta måste tas upp i alla svenska skolor och ingen anser det vara konfessionellt.

Kommunala inspektörer har dock vid flera tillfällen kritiserat kristna förskolor för att de sjunger kristna barnsånger och läser bibelberättelser (och att detta enligt inspektörerna varit undervisning). Enligt vår tolkning inom KrF är det inte rimligt att betrakta sådana inslag som konfessionella. Utifrån ordets betydelse (konfession – bekännelse) och med stöd i Skolverkets juridiska vägledning ”Mer om...” anser vi att det avser inslag av bekännelsekaraktär, såsom bön eller förkunnelse.

2. Vad är undervisning i förskolan

Kommunala inspektörer har också kritiserat kristna förskolor för att de över huvud taget haft samlingar med kristet inslag. De har menat att det i förskolans verksamhet inte går att skilja ut sådana samlingar från övrigt i utbildningen, utan att de ska betraktas som undervisning och därmed inte får innehålla konfessionella inslag. En sådan tolkning skulle alltså utesluta alla kristna inslag i fristående förskolor!

Begreppen undervisning och utbildning definieras på detta sätt i Skollagens kap 1:
Undervisning: sådana målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden,
och **utbildning:** den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål.

Skollagens indelning mellan undervisning och utbildning i skolan kan enkelt sägas vara lektioner respektive övriga skoldagen (inklusive skolresor etc.). I förskoleverksamheten är det inte lika enkelt, eller näst intill omöjligt, att göra denna distinktion. När vi från Kristna Friskolerådet samtalat med juridisk expertis på Skolinspektionen, har dessa tydligt uttryckt att **det bara är förskolan själv som kan avgöra när det är undervisning och när det är ”övrig utbildning”**. Så om förskolan schemamässigt markerar vilka tidpunkter som ligger utanför undervisningen och innehåller konfessionella inslag, så kan inte kommunen sedan göra en annan tolkning.

3. Är de konfessionella inslagen frivilliga?

Skollagen säger att deltagandet i konfessionella inslag ska vara frivilligt. Det är vårdnadshavarna (till dess barnet fyllt 18 år) som avgör detta. Teoretiskt kan alltså en förälder välja en kristen förskola eller skola för sitt barn och sen bestämma att barnet inte ska vara med på några konfessionella inslag. Detta är synnerligen märkligt. Ingen skulle komma på tanken att man på skolor med idrottsprofil ska kunna välja bort själva profilen, men detta ska man alltså kunna göra på konfessionella skolor. Verksamheten behöver därför för att säkra frivilligheten ha tydliga rutiner för hur vårdnadshavare ska meddela ett sådant beslut.

Det är också bra att veta att i korta konfessionella inslag bedöms frivilligheten kunna uppnås genom att ingen känner sig tvingad att aktivt delta (i t ex bön). Från Kristna Friskolerådets sida har vi i många år poängterat skillnaden mellan aktivt deltagande och att närvara, och i sista minuten kom det med en formulering i skollagspropositionen, vilket också Skolverket berör i sin juridiska vägledning, som (möjligen lite valhänt) tar upp detta:

”Det kan många gånger vara naturligt att alla elever närvarar vid de konfessionella inslagen utan att alla aktivt deltar. Det kan till exempel handla om att alla elever är närvarande under en tackbön före skolmåltiden eller vid en bön som avslutar en morgonsamling men att de som inte vill väljer att avstå från deltagande i bönen.”

Efter ett par år landade Skolinspektionen i bedömningen att detta kan gälla inslag som en kort morgonsamling eller bordsbön, men inte längre inslag som gudstjänster. (Man kan däremot givetvis anordna skolgudstjänster som uppfyller principen om frivillighet.)

Slutsats

Kristna förskolor och skolor bör ha en genomtänkt, skriftlig och med föräldrarna kommunicerad hållning för den kristna profilen. Detta inbegriper hur förskolan definierar vilka moment som är undervisning och vilka som är utbildning, vad man själva anser vara konfessionellt, hur sådana konfessionella inslag förläggs schemamässigt och hur kravet på frivillighet uppnås.

Den nya skollagen ger inte anledning att tona ner den kristna profilen, men däremot att förtydliga den.

2016-04-19

Lars Brandström och Sven Magnusson